

Lluís-Anton Baulenas

Het geluk

Vertaald door Pieter Lamberts en Joan Garrit

2007
uitgeverij Signature / Utrecht

1

Een vrouw en een zeehond. Elke dag, 's avonds vroeg en 's avonds laat, een jonge vrouw die er mag zijn en een dikke, oude zeehond met snotterige ogen.

Belle en het Beest die in een groot aquarium midden op een podium onder water dansen.

Met energieke akkoorden accentueerde een pianist gelijkvloers de hoogtepunten van de voorstelling, net zoals hij deed op dagen dat er een film te zien was.

Het meisje omhelsde de zeehond alsof ze een stelletje waren. Ze spreidde haar benen en omstrengelde het dier met haar dijen, klampte zich aan hem vast. Nu eens haalde ze hem aan, dan weer stootte ze hem van zich af, nu eens was het net of ze een potje met hem wilde vrijen, dan weer alsof ze ruzie met hem wilde maken. Ze pakte zijn vin en ze speelden handjeklap.

Dan liet de pianist zich zien en alsof het zo afgesproken was begon het publiek, voornamelijk mannen, te klappen en te stampen, te fluiten en te schreeuwen. En het schreeuwde zich helemaal schor als de vrouw en het dier opdoken om adem te halen en gracieus met hun kin op de rand van het aquarium bleven leunen.

Het was ongetwijfeld een goede attractie, een van de beste van de Paralelo. En het publiek van Barcelona, dat er verstand van had, vulde het theater van de gebroeders Soriano elke avond tot barstens toe omdat het die attractie wist te waarderen. Vooral als er een mooie, bijna naakte hoofdrolspeelster te zien was in dat badpak vol opsmuk en pailletten, dat als een tweede huid aan haar lichaam plakte.

Onder het publiek, dat het als altijd behoorlijk naar zijn zin had,

bevond zich die ijzige vrijdag, de eerste januari van 1909, een jongeman met een schuwe, katachtige blik, als van een tamme kater, groot, goedgebouwd, met de uitstraling van iemand die anderen de wet voorschrijft. Hij klapte zachtjes, maar op het verkeerde moment. Hij had niet eens zijn groene geitenleren handschoenen uitgetrokken. Het was Deogràcies-Miquel Gambús, vierde generatie dief, dief uit roeping, dief van top tot teen, dief met schone handen en dure kleren. Een dief die lekker rook, maar hoe dan ook een dief die zijn stiel met hart en ziel was toegewijd, net als zijn moeder, de vader van zijn moeder en de vader van de vader van zijn moeder voor hem.

Bovendien was hij advocaat. Daarom wist hij dat zijn familie uit dieven bestond in de klassieke (en strikte) betekenis van het woord. En zonder ironisch of grappig te willen zijn, legde hij zijn intimi uit dat Latijnse volkeren dieven *fur* of *latro* noemden. En dat *fur* verwant was aan het werkwoord *fero*, dat in een van zijn tien of twaalf hoofdbetekeningen zoveel betekende als ‘ik neem mee’, ‘ik ontfutsel’, ‘ik pers af’ en zelfs ‘ik plunder’. En hij voegde eraan toe: “En zo is het wel degelijk; de familie Gambús neemt sinds onheuglijke tijden de spullen van anderen mee. *Latro* is verwant met *lateo*, dat ‘ik verstop me’ betekent. Het is zo klaar als een klontje: ik neem de dingen mee en ik verstop me; ik pak, ik verduister spullen (materieel en immaterieel, met *animus dolendi*, al dan niet willens en wetens) die niet van mij zijn en daarna smeer ik hem of doe of mijn neus bloedt.”

De kreten van het publiek in theater Soriano klonken luider dan gewoonlijk en Deogràcies-Miquel keek weer vluchtig naar de voorstelling. Hij was vanaf het begin, vijf jaar geleden, vaste klant van het etablissement, toen de huidige eigenaren het vorige lokaal hadden overgenomen: het beroemde Trianon, artistieke wieg en roemrijke springplank van de onsterfelijke Bella Chelito. Toen hoefde hij niet half in het geniep te komen, zoals nu. Hij had minder kopzorgen, was jonger, pleegde met meer plezier ontucht en studeerde rechten. Zijn moeder had hem gedwongen te studeren: “Hoe beter je de wetten kent, des te beter kan je ze ontduiken. Je krijgt het niet altijd cadeau, dat is waar, maar zoals bij alles in het leven moet je voors en tegens afwegen. Een advocaat kan meer liegen en bedriegen met een wet, dan een horde proleten

met een pistool. Dat zal je snel inzien.” En ze voegde er uitgelaten aan toe: “Afzetten doe je van nature, dat zit in je bloed. De dag na je geboorte, toen je één dag oud was, hadden ze je al preventief moeten opsluiten. Dat hebben ze niet gedaan en nu zijn ze te laat ...”

Eigenlijk vond ze het maar niks dat Deogràcies-Miquel naar de Paralelo ging. Niet omdat ze morele bezwaren had, helemaal niet. Als de doorgewinterde beroepsmisdadigster die ze was, hechtte ze gewoon heel erg aan veiligheid. Ze had twee kinderen gekregen en alleen Deogràcies-Miquel was blijven leven. Ze wilde niet dat hem iets overkwam. En ze was bang dat hij om een kleinigheid (een vrouw, een plotselinge klopjacht van de politie, een anarchistische bom ...) de toekomst van de familie in gevaar zou brengen.

Maar hij trok er zich niets van aan en legde haar uit dat hij op de Paralelo onmisbare lessen kreeg om zijn opleiding af te ronden: “Ziet u, moeder, er is een artieste, een heel slank meisje dat een liedje zingt over een vlo. Deze bouwt zijn nestje op de meest vreemde plekken in de kleren van het arme kind. Vooral in haar ondergoed. De vlo bijt haar. Het is een ware kwelling. En het meisje begint zich als een gek te krabben en hem te zoeken. Om dat klusje te kunnen klaren, moet ze natuurlijk haar kleren uittrekken. En uit medelijden helpt het publiek haar. Dan ...”

Paf! De oorvijs liet de afdruk van vijf moederlijke vingers van haar rechterhand op zijn gezicht achter.

“Ze is niets anders dan een vulgaire *deshabillé*. En haal het niet nog eens in je hoofd mij van die vuiligheden te vertellen. Of ben je soms ook het podium opgegaan om de vlo te zoeken?” voegde de vrouw er droogjes aan toe.

En ze maakte aanstalten om naar haar kamers te gaan. Over zijn wang wrijvend antwoordde hij zachtjes, terwijl hij glimlachte: “Ik zeg niet van niet.”

De vrouw bleef staan en draaide zich om. Bijna minachtend liet ze zich ontvallen: “Is ze soms je bedvriendin, deze vlooiën ... madam?”

“Nee, moeder”, zei de jongeman, onder de indruk van die nooit eerder geziene uiting van gebrek aan humor. “Maar ik heb recht-bankpresidenten achter de fameuze vlo aan zien gaan, aristocraten, provinciebestuurders, luitenant-kolonels, grootindustriëlen,

grootgrondbezitters, zelfs bisschoppen, allen min of meer incognito, min of meer dronken ... Heel belangrijke mensen, die ...”

“Ik heb je door, mannetje. En laat ik je dit vertellen: bij ons is chantage nooit een doel geweest, alleen maar een eenvoudig middel. Chantageplegers worden nooit oud. Ze krijgen uiteindelijk allemaal aderverkalking. En ze sterven aan een beroerte (als ze al niet vóór die tijd vermoord zijn).”

En daar stond Deogràcies-Miquel Gambús, verbouwereerd en naar adem happend als een vis op het droge, opnieuw ten prooi aan de verwarring die zijn moeders replek had veroorzaakt.

De zeehond had net de toeschouwers op de eerste rij nat gespat, die daarop bijna als één man waren weggevlucht, in een golfbeweging. Het dier deed op een grappige manier of het niesbuien had en de vrouw probeerde hem met een lakentje zijn neus te laten snuiten. De mensen lachten zich een deuk. De pianist, die optrad als ceremoniemeester, liep naar de zitplaatsen en koos lukraak een toeschouwer (die het lachen meteen verging). Uit een mandje moest de uitverkorene een verse sardine pakken. En zo liet de pianist het slachtoffer, dat bang was en de sardine in zijn hand hield, op een krukje stappen dat tegen het aquarium aan stond en liet hem zijn arm heel hoog optillen. Zeehond en vrouw zwommen dan als een speer vanaf de bodem weg om de vis te pakken. Als het dier erin slaagde, probeerde de vrouw hem de sardine met haar tanden te ontfutselen en zo leek het net alsof ze elkaar kusten. Als zij als eerste bij de sardine kwam, was het de zeehond die háár aanviel. Er hing een opgewonden sfeer.

In het aquarium begonnen ze weer te vechten. Het meisje kwam even boven om adem te halen, ze dook, ging op de rug van de zeehond zitten en klemde een arm om zijn nek alsof ze hem wilde wurgen. Het beest sloeg hard op het water en spatte weer iedereen op de voorste rijen nat, deze keer ook Deogràcies-Miquel, die plotseling opschrok, merkte dat zijn geitenleren handschoenen nat waren en boos werd. Op dat moment had de zeehond het meisje in een van de hoeken van het aquarium gedreven om te verhinderen dat ze weer naar het wateroppervlak zou gaan.

De toeschouwers bleven maar fluiten en ze stampvoetten op de plankenvloer. Sommigen slingerden de zeehond zelfs onmogelijke verwensingen als ‘vuile zeehond’ naar zijn hoofd. Een zeehond

kan nooit vuil zijn, dacht Deogràcies-Miquel Gambús. Een hond wel, zo wil de *vox populi*, maar een zeehond, dat bestaat niet.

De piano leek op het punt te staan om uit elkaar te knallen. Het meisje bewoog haar armen als een krankzinnige, opende en sloot haar mond, blies luchtballen, sperde haar ogen wagenwijd open ... Haar gezicht werd paars, ze stikte ... De mensen zwegen, de een na de ander, tot het stil werd. Plotseling bevrijdde ze zich uit de dodelijke omarming van het dier en kwam triomfantelijk boven om adem te halen, onder krankzinnig geschreeuw vanuit de zaal, dat zelfs buiten op straat te horen was.

Elke dag, 's avonds vroeg en 's avonds laat, een jonge vrouw die er mag zijn en een dikke, oude zeehond met snotterige ogen.

De jonge Deogràcies-Miquel bestudeerde haar even, keek opnieuw naar haar lange, loshangende, mahoniekleurige haar, dat onder water in duizend slierten deinde, alsof het door een luchtballon ondersteund werd. Hij vond het mooi. Hij vond haar mooi. Waar had hij haar eerder gezien? Het was een vrouw uit duizenden. En met die haren ... Hem schoot een vage herinnering te binnen, maar hij wist haar niet helder voor de geest te halen. Hij liet het voor wat het was, het mocht wat, hij had genoeg aan zijn hoofd.

Want het was zo dat de jonge Deogràcies-Miquel Gambús, algemeen bekend onder de afkorting Demi, moest bedenken met welk waagstuk hij zijn entree zou maken in de zakenwereld van zijn familie. Zijn moeder, de matriarch, bazin Miquela, ging met pensioen. Een heel leven gewijd aan het dievenpad kwam tot een waardig eind, het beste: niet alleen hadden ze haar nooit betrappt op de talloze delicten die ze in de loop van haar meer dan veertigjarige loopbaan had gepleegd, maar ze had ook op een ontstellende, grandioze en spectaculaire manier het vermogen van de familie vergroot: ze waren rijker dan de vorige generatie en vooral veel respectabeler.

Een moeilijk te breken record, zei de jonge Deogràcies-Miquel Gambús tegen zichzelf, terwijl hij bleef zitten toen iedereen weer opstond om te klappen ...

Hier volgt de beschrijving van de voornaamste activiteiten van de familie Gambús in de afgelopen honderd jaar. De familie Gambús

was begin negentiende eeuw naar Catalonië gekomen, in het gevolg van koning Ferdinand VII, toen deze uit Frankrijk terugkeerde. Een duistere affaire dwong overgrootvader Miquel Gambús I om zich als een soort banneling te vestigen in een dorpje aan de oever van de rivier de Ebro dat El Cagaire heette, tussen Móra en Tortosa. Met meer dan genoeg geld, maar bijna stiekem. Omgeven door johannesbrood- en amandelbomen en met de spotnaam ‘de Fransoos’, schiep hij vanuit de anonimiteit een machtig netwerk dat in luttele jaren spectaculair groeide. Hij muntte uit in de praktijk van de omkoperij en het gebruik van stromannen. En hij was een van de eersten die begrepen dat informatie stelen voordeliger was dan goud stelen.

Hij was al burgemeester van zijn dorp toen hij een crisis mee maakte die een ander de nekslag zou hebben gegeven. Omdat hij trouw was gebleven aan ex-koning Ferdinand, werd hij tijdens het Liberale Triënnium veroordeeld en gevangengezet. Maar Miquel Gambús I, de Fransoos, kwam deze crisis te boven. Lange tijd werd er met bewondering teruggedacht aan één feit in het bijzonder: toen hij opgesloten zat in de gevangenis van Lleida hadden de cipiers niet alleen de uitdrukkelijke opdracht hem te beschermen en niet lastig te vallen, maar ze zorgden er ook voor dat het hem aan niets ontbrak. Vanuit zijn cel bleef meneer Miquel het leven in zijn dorp bestieren en zijn zakelijke belangen behartigen.

Toen koning Ferdinand dankzij de geallieerde Europese troepen weer op zijn troon zat, bereikten het prestige en de macht van de oude Gambús onvoorstelbare hoogten. Onder luid gejuich verliet hij de gevangenis als een stierenvechter op de schouders van zijn gevangenvaarders. Een hele dag lang deelde hij speciale gratificaties uit onder het gevangenispersoneel en schonk bruidschatten aan de dochters van andere gevangenen. Hij stichtte een tbc-sanatorium in de districtshoofdstad en gaf een genereuze aalmoes aan de plaatselijke pastoor. Zelfs de burgemeesters van andere plaatsen in de streek begonnen hem om raad te vragen. Hij veranderde van Miquel Gambús I, de Fransoos, in Miquel Gambús I, ‘Die van de koning’. Toen hij zich opnieuw in zijn dorp had geïnstalleerd, liet hij als eerste de naïeveling aanhouden die het had gewaagd hem als burgemeester te vervangen in de anderhalf jaar dat hij in de gevangenis had gezeten. Hij liet hem pie-

melnaakt vastbinden op een tafel die midden op het dorpsplein was neergezet. In alle rust trok hij zijn witte linnen handschoenen aan, de ene vinger na de andere, en knipte 's mans testikels af met een naaischaartje, zodat de foltering langer zou duren. Toen hij klaar was, gaf hij ze als maaltijd aan de honden. Hij deed het in het openbaar en in aanwezigheid van de gezinshoofden van het dorp. Van de arme castraat is nooit meer iets vernomen; onder de bevolking ging het gerucht dat hij als eunuch was verkocht aan een koninkje aan de verre Slavenkust. Overbodig te zeggen dat kennis van dit voorval niet verder kwam dan de gemeentegrenzen.

Hij werd opgevolgd door zijn zoon Miquel Gambús II, die vanwege zijn neiging tot grootheidswaan 'de Rijke Stinkerd' werd genoemd. Net als zijn vader was hij burgemeester voor het leven van El Cagaire; hij leefde tot 1899 en koesterde zich in het respect van zijn mededorpelingen. Dankzij hem veranderde het dorp ingrijpend. Zelfs de naam veranderde. De enige, traditionele en officiële naamgeving van de plek was om voor de hand liggende redenen altijd El Cagaire geweest: afgesneden door de berg maakte de rivier een behoorlijk scherpe kronkel, zodat hij vanuit vogelperspectief op de kont leek van iemand die op zijn hurken aan het poepen was. Zoals een *caganer*: het poepende kerstfiguurtje. De tweede Gambús, die zijn mandaat met een symbolische en meteen ook spectaculaire daad wilde beginnen, liet meneer pastoor komen en vroeg hem naar de naam van het dorp. De man legde uit dat het dorp sinds de eerste documenten die het vermeldden, in de verre negende eeuw, altijd zo was genoemd. Het laat-Latijnse *Ille Caccariu* was in alle rust geëvolueerd tot het Catalaanse El Cagaire. In alle rust, tot de komst van de tweede telg van de familie Gambús, die, dat mag duidelijk zijn, niet bereid was te leven op een plek met zo'n naam. Miquel Gambús II, de Rijke Stinkerd, liet er een beetje zijn fantasie op los. Bestonden ook niet Alguaire, Albaida, Alfara, Alfàbia et cetera? Door een middeleeuwse tekst een klein beetje te vervalsen en door een provinciebestuurder om te kopen wist hij de plaats die duizend jaar lang bekend had gestaan als El Cagaire officieel om te dopen in Alcaigaire de la Roca. En de bewoners ervan, die *cagarrins* heetten, waren voortaan *alcagairons*.

Hij was driest en tegelijk kil, scherpzinnig, indien nodig gewelddadig, lag altijd op de loer en onder hem verging het het dorp steeds beter; maar iedereen wist dat hij had geplunderd, gestolen en vermoord, zoveel als hij wilde en nodig had gevonden. Probleemloos, zonder het te verbergen. Hij was bloeddorstiger dan zijn vader en als hij ergens zijn zinnen op had gezet, was het beter dat niemand hem ook maar een strobreed in de weg legde, omdat hij die persoon wegveegde als iemand die een broodkruimel van zijn mouw klopt. Zonder zich druk te maken over de manier waarop of het moment.

Geen enkel gerechtshof kon ooit iets tegen Miquel Gambús, de Rijke Stinkerd, bewijzen. Het was de gouden tijd van het *caciquisme* en het netwerk aan economische en vooral politieke belangen had de familie bijna onkwetsbaar gemaakt. De enige keer dat hij zich verkeek, was aan het eind van zijn leven. Hij onderschatte de tijdelijke macht van de Kerk, waarmee hij het vanwege een formele kwestie aan de stok kreeg, en hij moest in ongewijde grond worden begraven.

En nu liep het tijdperk van zijn dochter af, dat van bazin Miquela, die bijna de kwadratuur van de cirkel had bereikt: net zo doeltreffend opereren als haar twee illustere voorouders, maar zonder dat erover werd gepraat, zonder veel te moorden en met de toegevoegde waarde van een bepaald fantasierijke laatste hand. Er zouden al boeken over zijn geschreven als haar bezigheid geen criminele trekjes had gehad. Ze was de grote Miquela, internationaal vermaard. Ze baande voor haar familie een nieuwe weg om inkomsten te verwerven, een weg die zelfs artistiek en creatief genoemd mocht worden en die al volop functioneerde terwijl haar vader nog leefde, tussen 1880 en 1890: de vervalsing van verkiezingsuitslagen. In een tijd dat verkiezingsfraude veel voorkwam, was alleen zij in staat die op een hoger plan te tillen, als aangeraakt door de hand van God onze Vader: onaantoonbaar, perfect. In Alcagaire had ze een laboratorium waar ze de meest uiteenlopende en verfijnde methodes bedacht en ermee experimenteerde: van de fabricage van onnaspeurbare, valse stembussen tot het schepen van honderden niet-bestaande personen, die alleen tot leven kwamen om te gaan stemmen. Ze vroeg astronomische bedragen om de verkiezingszege te garanderen en kwam mondeling overeen

dat ze niets betaald kreeg, als het mislukte. Het werkte altijd. En ook nu nog, nadat ze zich had teruggetrokken, betwistten enkele van de voornaamste persoonlijkheden van het Koninkrijk elkaar de eer bij haar aan tafel te mogen aanschuiven, als teken van erkentelijkheid.

Maar ze was al 63 en haar hart had haar ingegeven dat dit het geschikte moment was om zich uit het openbare leven terug te trekken. Het uur was gekomen om de macht aan haar zoon over te dragen, zoals haar vader bij haar had gedaan. Ze bereidde hem al negen jaar zorgvuldig op dat moment voor, sinds hun verhuizing naar Barcelona. Terwijl ze ook het burgemeestersambt van Alcagaire bleef bekleden, had ze zich gedurende deze tijd aan twee kerndoelen gewijd: zich wreken op diegenen die het bij de dood van haar vader hadden gewaagd de familie te vernederen én haar enige zoon, haar erfgenaam, zorgvuldig opleiden.

Zoals gezegd was Deogràcies-Miquel een jongeman die genetisch bepaald geen scrupules kende, een karaktertrek die de stam van de Gambús groot had gemaakt. Mevrouw Miquela had dat al vroeg in de gaten. Toen hij nog klein was, probeerde ze hem dat op een dag in de balzaal van het voorvaderlijk huis in Alcagaire uit te leggen, terwijl ze Franse cognac in haar glas liet rondwalsen. “Een dief is een dief omdat hij steelt, niet? Nou, onze geliefde Catalaanse taal, gemoedelijk en eenvoudig, stelt de woorden ‘snaaien’ en ‘naaien’ naast alle bekende en gelijkende synoniemen die andere buur- en zusters talen voor het werkwoord ‘stelen’ hebben. Iemand zegt: ‘Ik ben genaaid, want mijn horloge is gesnaaid.’ Ik zeg: ‘Ik heb het onder zijn neus gesnaaid en hij heeft niet eens gemerkt dat hij is genaaid.’ Vanwege de oorspronkelijke betekenis van de woorden spreekt de pijnlijke component van het gebruik van ‘gesnaaid’ en ‘genaaid’ in het eerste geval voor zich. Het betreft niet alleen een morele pijn, maar bijna een fysieke: ze hebben iets van mij gesnaaid en dus ben ik flink genaaid. Als ik daarentegen iets snaai en zo iemand naai, is de betekenis tegenovergesteld, drukt ze een bijna sensueel plezier uit: ik heb iets van je gesnaaid en je flink genaaid. Begrijp je?”

“Ja, moeder.”

“Wat weet jij ervan ... Maar dat komt nog wel, verdorie, je bent nog maar een snotneus. Let op wat je moeder je vertelt: wantrouw

degene die ‘stelen’ zegt als hij veelzijdige en tegelijk zo overtuigende werkwoorden als ‘snaaien’ en ‘naaien’ kan gebruiken. Het is kleurloos: vergeleken bij ‘snaaien’ en ‘naaien’ is ‘stelen’ zo iets als een gehaat familielid, een krenterige zwager, een ziekelijke meter, een soort rachitisch neefje ... Als zich het geval mocht voordoen dat een of andere zeurpiet in plaats van ‘stelen’ woorden gebruikt als ‘jatten’, aarzel dan geen moment en dood hem. Dood hem, Demi. Liquideer hem zonder pardon, want als hij je al niet bedonderd heeft, zal hij het doen. Prent je dat in. De geschiedenis van de familie Gambús is een geschiedenis van dieven, dat verbergen we niet. Maar wel: Catalaanse dieven. En daarom: op het moment dat we stelen, snaaien we en naaien we.”

Hij was het nooit vergeten.

Hij maakte zijn studie af, opende een kantoor dat vaak dienstdeed als legale dekmantel voor de andere activiteiten van zijn familie en liet zich door zijn moeder adviseren, die zich had voorgenomen van haar zoon een meesterdief te maken.

Zo was de tijd tot nu voorbijgegaan. En zonder dat het resultaat slecht was, beviel het in feite uiteindelijk noch moeder, noch zoon. Hem niet omdat hij intuïtief aanvoelde dat de genen niet voor de volle honderd procent hadden gewerkt en hij er niet zeker van was of hij dit tekort enkel met toewijding kon compenseren. Haar niet omdat ze aanvoelde dat ze zich misschien had vergist en de mogelijkheden van haar zoon had overschat ...

Voor ze met pensioen ging, eiste de matriarch daarom een spectaculaire actie van hem. Zijn voorouders hadden er in de loop van hun leven een aantal op hun naam gezet. Nu eiste ze dat hij zou laten zien wat hij in zijn mars had, terwijl hij eigenlijk nog maar net was begonnen. Ze had hem duidelijk laten weten dat alle middelen van de familie zouden worden ingezet voor het doel dat hij zou aanwijzen. Maar eerst wilde ze er zeker van zijn: “Als jij je er met hart en ziel aan wijdt, zal ik tijdens mijn afscheidsfeest plechtig jouw benoeming tot hoofd van het hele netwerk van familie-zaken bekendmaken. In het tegengestelde geval ... Afijn, als ik het schip van de familie tot mijn dood moet blijven besturen, zal ik het niet laten”, benadrukte de oude vrouw. “Maar ik wil het wel graag snel weten.”

De voorstelling was afgelopen en de mensen verlieten de zaal. Het dier rustte uit in het aquarium; het had zijn dagloon verdiend. De vrouw was er niet meer. De pianist wiste met een lap de waterdruppels op de vernislaag van zijn piano af. Elke dag, 's avonds vroeg en 's avonds laat, een jonge vrouw die er mag zijn en een dikke, oude zeehond met snotterige ogen. Nauwelijks geïnteresseerd keek Deogràcies-Miquel Gambús een laatste keer naar het toneel. Meestal ging hij naar de gelegenheden aan de Paralelo om in alle rust na te denken; de voorstelling interesseerde hem nauwelijks. Er waren ook dagen dat hij er aanwipte om lol te maken. Hij huurde een vrouw uit het leven, verleidde een variééartieste of nam een van zijn gelegenheidsminnaressen mee en ging met haar door de buurt paraderen. Deze minnaressen, die niet veel gewend waren, klampten zich als een mossel aan hem vast en hij liet ze tussen de menigte lopen, zodat ze veel bekijks trokken. En ze klampten zich nog steviger aan hem vast, angstig en opgewonden tegelijk. De Paralelo als zodanig bestond gewoon niet voor een fatsoenlijke Barcelonese familie. Hij was terra incognita: vrouwen zoveel als je wilde, dames geen enkele, tenzij noodgedwongen. De nieuwe bourgeoisie van Barcelona vreesde en verachtte de Paralelo vanwege zijn permanente karakter van niemandsland, van grensplaats, open en divers, vierentwintig uur per dag. En Deogràcies-Miquel Gambús profiteerde ervan om zijn minnaressen 'week te maken': hij gaf ze niet eerder aan de beschaving terug dan wanneer hun kleren roken naar de walm van anijslikeur vermengd met die van rum, van petroleumlampen vermengd met die van tabaksrook. Omdat hij vond dat je een vrouw, net als klipvis, in de week moest leggen. Daarna, en alleen maar omdat hij ze weer thuisbracht, smolten ze tussen tule en zijde als een gesuikerd anijszaadje en lieten alles met zich doen wat hij van hen verlangde (wat vaak meer met zaken dan met liefde te maken had).

Deogràcies-Miquel Gambús voelde zich thuis op de Paralelo omdat hij ondanks zijn tegenstrijdigheden vóór alles een dief was. Zoals een kapelaan zich nergens ter wereld ontheemd voelt zolang er maar een kerk is om te bezoeken, om te schuilen, voelde hij zich juist als een vis in het water in milieus met mensen van de meest diverse pluimage. Op de Paralelo liep van alles rond: buitenlandse zeelui die vanaf de haven de stad in kwamen, boeren op zijn zon-

dags, slecht volk, charlatans, hoeren, werklozen, arbeiders ... Bovendien liet er zich nu en dan een belangrijk personage van de Barcelonese beau monde zien (op doorreis of om iets te vieren, rigoureuus incognito of niet). Dit waren de interessantste slachtoffers, hoewel je soms bijna achter in de rij moest aansluiten op het moment dat je wilde proberen ze op te lichten.

Hier waren een paar van de beste zaken tot stand gekomen die Deogràcies-Miquel de laatste jaren had gedaan, altijd bij wijze van praktijkstage en terwijl hij zijn moeder op de hoogte hield. Hoewel er chantage aan te pas moest komen, ging het er soms alleen om een contact te leggen dat belangrijk kon worden. Op andere momenten was hij er zich van bewust dat hij meteen ter zake moest komen. In dat geval liet hij de gelegenheid niet voorbijgaan en sloeg hij ineens, hard en meedogenloos toe. Dat was het handelsmerk van de Gambús.

Eenmaal op straat trok hij zijn pet diep over zijn ogen en sloeg de revers van zijn jasje op. Hij haalde zijn tabaksbuil uit zijn zak en begon een shagje te draaien. Bij de deur van het theater stonden twee arbeiders verhit te discussiëren en meer lui dan geïnteresseerd bleef hij staan om naar ze te luisteren. Ze moesten er bij een van de cafés in de buurt zijn uitgegooid. De jongste had een rebelse pony die over zijn ogen viel. Als hij het beu was hem met zijn hand opzij te schuiven, blies hij hem omhoog. Het was een flinke knaap, robuust, met een volle baard, geen snor, wel bakkebaarden en hij droeg een broek van grijsachtig ribfluweel. Hij was ongeveer twintig jaar en oreerde met een passie die niet paste bij het late uur van de dag. Zijn metgezel, de vijftig al gepasseerd, luisterde half in slaap en haalde zijn neus op. Het was bar koud. Afgezien van hun pet en touwschoenen droegen beiden hetzelfde blauwe hemd dat het bedrijf hun verstrekt moest hebben.

“Het bestaat gewoon niet dat je geen lid bent van een partij of van een vakbond!” zei de jongste. “Iedereen sluit zich ergens bij aan. Wat zeg je van de Solidaritat Obrera? Word net als ik lid van de Partit Radical!”

De ander keek hem kalmpjes aan en antwoordde: “Dat is aan mij niet besteed. En zeker niet midden in de nacht. Ik smelt al glas sinds mijn elfde. Met of zonder stakingen is het spul waar altijd vraag naar is. Glas smelten is fatsoenlijk werk, het enige wat ik heel

mijn leven heb gehad. Ik kan niks anders. En die don Alejandro Lerrox van jou zou mij werk geven? Kom, tot morgen, het is al laat.”

En hij ging weg.

De jongen bleef stilletjes in gedachten achter en blies in zijn handen. Deogràcies-Miquel wilde hem net bij wijze van troost een beetje tabak aanbieden, toen er een oude vrouw op hem afkwam die probeerde hem een bos verwelkte rozen aan te smeren en een zigeunerin die hem knoflook wilde verkopen. Kalmpjes haalde hij zijn horloge uit zijn vestzak om te zien hoe laat het was. Het was bijna twee uur 's nachts. Alleen in Barcelona, op de Paralelo, kon je op dat tijdstip twee arbeiders vinden die over politiek discussieerden en kon je zo'n stelletje vogelverschrikkers tegen het lijf lopen. Hij kocht de rozen en schonk ze aan de zigeunerin. Hij kocht de knoflook en deed ze cadeau aan de oude vrouw. Die dingen bliezen hem nieuw leven in. Zijn moeder had helaas gelijk: hij was al negen jaar in Barcelona en hij was helemaal weg van de stad. De Paralelo beviel hem. En zakendoen. En een boer laten onder het baccarat spelen in de Cercle del Liceu. En twee geuren: die van Barcelonese dames na een neukpartij en die van de *brochette de foies de volaille* die ze bij Suís serveerden. Hem beviel alles.

Hij haalde het zilveren doosje met strychninepillen uit zijn broekzak. Hij nam er eentje in. Het was heel raar dat hetzelfde spul, al naargelang de dosis, pepmiddel of vergif was. In Barcelona gebruikten ze het om ratten te doden, in het oude dorpje Alcaigaire om honden en vossen te doden. Dankzij een arts met weinig scrupules, die er een tijdlang zijn stiel had uitgeoefend, had hij daar al heel jong die aantrekkelijke en interessante effecten leren kennen.

Hij woonde nu negen jaar in Barcelona en elke dag weer vroeg hij zich af hoe hij zonder had gekund.

2

Ze had de indruk dat ze voor het blok was gezet en ze wist niet hoe, wanneer of waar dat gebeurd was.

Elke avond (en vaker dan één middag) in de week in een reusachtig aquarium een zeehond opvrijen.

Eind van de voorstelling. Een nat hoofd. Een weke, gerimpelde huid. Vaak migraine, van te lang met ingehouden adem onder water blijven. Blauwe plekken op armen en benen, omdat de zeehond de kracht van zijn klappen niet altijd goed inschatte.

Naar huis, verkouden, verkleumd tot op het bot en uitgeput. 's Morgens stond ze net zo moe op als ze 's nachts naar bed was gegaan. Ze had een heel jaar in Paviljoen Soriano gewerkt en nog geen stuiver gespaard.

Nonnita Serrallac was er werk gaan vragen omdat de programmering van die zaal, in tegenstelling tot wat aan de Paralelo gebruikelijk was, meer leek op die van een musichall dan die van een circus. De reden lag voor de hand: het was de specialiteit die de eigenaren het beste kenden. De gebroeders Soriano, Castilliaanen uit Salamanca, waren van huis uit standwerkers en marktkramers. Pal naast hun gloednieuwe theater hielden ze zelfs hun kraam aan, waar ze elke zondagochtend allerlei spullen te koop aanboden, van braadpannen tot wekkers.

Nonnita Serrallac was er bijna een jaar eerder opgedoken met de resten van haar circus. De laatste tournee was desastreus verlopen. Ze kwamen geruïneerd terug van het Castilliaanse platteland. In de steek gelaten door de eigenaren in Madrid probeerden ze naar Barcelona terug te gaan, zonder geld, vrijwel zonder eten en met de winter voor de deur. Het circus telde drie wagens voor de men-

sen en een kar voor de dieren (een tandeloze leeuw, een slang die al niet meer vervelde, een zeehond met snotterige ogen en de papegaai Trinitat), getrokken door vier muilezels en een merrie. De circustroep bestond uit Tomàs Capdebrau, ex-kleermaker en ex-administrateur, Nonnita Serrallac, twee koorddansers, een gitarist – die, al naargelang het uitkwam, Napolitaanse of Andalusische liedjes zong – twee clowns en een ballerina. Ter hoogte van Alcalá de Henares bedachten de koorddansers zich en sloten zich bij een stel acrobaten aan dat hun weg kruiste en naar Galicië ging. Bij Almunia de Doña Godina kregen de clowns een openbaring: omdat ze er genoeg van hadden dat ze anderen aan het lachen moesten maken terwijl ze zelf vanbinnen huilden, besloten ze hun leven een andere wending te geven en opnieuw te beginnen, deze keer als serieuze, fatsoenlijke mensen. De gitarist werd aangehouden door de gemeentepolitie van Zaragoza en daar bleef hij zonder dat hij ook maar wist waarom. Daarna was er het voorval van de trap van de muilezel, waardoor Tomàs Capdebrau zo'n beetje zijn verstand verloor. En een paar dagen later, toen hij nog niet helemaal hersteld was, de dood van de ballerina, de stakker, door koortsaanvallen. Het was erg sneu. Ze stierf in een gehucht met de poëtische naam Nuez de Ebro. De kompressen van haringkoppen, fijngestampt met vreemde poedertjes, hadden niets geholpen. En na een hele week koorts en hoestbuien ging het meisje, dat Elisabet Cors heette en dun en fijnbesnaard was, tierend het hoekje om. En dat deed ze, terwijl ze God vervloekte omdat Hij haar zo'n kort leven en zo'n hondsberoerde dood had bezorgd. Bij wijze van laatste wilsbeschikking vroeg ze Nonnita Serrallac of deze haar wilde begraven met haar tutu en balletschoentjes aan. En zo geschiedde. Ze waren arm als kerkratten en hadden zelfs geen fatsoenlijke doodskist. Van een van de wagens rukten ze een paar dikke planken los en legden er de dode tussen, als een sandwich. Het geheel werd bij elkaar gebonden met een goudkleurig koord dat eindigde in een kwast van rood velours dat van een gordijn getrokken was. Nonnita Serrallac vergezelde haar tot aan het massagraf. "Je mag niet klagen", zei ze tegen de ballerina. "Je hebt meer geluk dan de meesten van ons: echt begraven, geen grafnis ..." De doodgravers trokken een zeil weg dat een pas gegraven kuil had afgedekt. En in haar geest wiste Nonnita Serrallac uit wat ze net

had gezegd: het gat was smaller dan normaal en onderin stond een plas water. Het zou er wel vochtig zijn. Een en al trots verklaarde de man: “Ons dorp is klein en heel betrouwbaar. Dankzij uw vriendin kunnen we het massagraf inwijden. Maakt u zich geen zorgen, we schuiven haar er op haar zij in ...”

Ze verkochten telkens spullen om het tot aan Barcelona uit te zingen. Al naargelang de kar en de wagens stukgingen, werden ze gesloopt en tot brandhout gehakt, waarmee ze kookten en zichzelf warm hielden. De dieren verkochten ze bij opbod op jaarmarkten of ze aten ze op (ook de slang). Onderweg werden ze bedrogen, overvallen en afgerost. In Cervera ontmoetten ze een karavaan Franse hoeren op weg naar Madrid en ze werden met hen verward, hoewel ze zelf in de richting van Barcelona gingen. Toen het misverstand was opgelost, werden ze toch uitgewezen, want hoeren en kermisklanten, dat was één pot nat. Ze legden geforceerde marsen af en schoten er, net als Napoleon in Rusland, bijna hun hachje bij in, zowel mensen als dieren.

Behalve Nonnita Serrallac slaagden de zeehond (die in een geblutste badkuip had overleefd), een koningspapegaai (met de naam Trinitat), een langwerpige paarse kar met vier wielen en een opstaande rand, getrokken door een zwakke en ziekelijke muil- ezel, en die arme donder van Tomàs Capdebrau (vanwege dat ongeluk geestelijk mindervalide) erin het beloofde land Barcelona te bereiken.

Het was een verslagen leger dat politiek asiel vroeg aan de grootmoedige deur van Paviljoen Soriano.

Nadat de eigenaren de jonge vrouw een paar nummers hadden zien opvoeren, aarzelden ze geen moment en engageerden haar. En toen ze liet doorschemeren dat ze de troep redeloze dieren (Tomàs inclusief) die buiten op haar stond te wachten niet in de steek kon laten, namen ze hen allemaal op. Ze namen zelfs de zorg op zich voor genoemde Tomàs Capdebrau die, zonder waarschuwing vooraf, zijn kop erbij hield of zijn hoofd verloor. Als hij bij zinnen was, deed hij van alles: bewaken, klanten lokken, kaartjes scheuren ... Hij voerde de dieren en veegde de grond ... Hij laadde en loste ... Maar dan ineens verloor hij zijn vitaliteit. Zodat hij er wel leek te zijn, maar in werkelijkheid was hij al aan het wegzakken. Tot hij stilstond alsof zijn levensdraad was afgewonden en hij

met open ogen naar één punt staarde. Dan zetten ze hem een tijdje op een krukje neer tot hij weer bijkwam, moe en zonder zich iets te herinneren. Het meisje maakte zich zorgen over hem. Ze was bang dat hij wegliep en de weg kwijtraakte. Barcelona zat op dat moment vol arme drommels. Op elke hoek trof je gekken, verminkten, ouderen die aan hun lot waren overgelaten ... Het karretje van een liefdadigheidsinstelling trok om de dag door de straten en haalde diegenen op die het dood aantrof, vooral in de winter. Zonder Nonnita zou Tomàs Capdebrau nog niet één week in leven zijn gebleven. De gebroeders Soriano lieten hem met de zeehond, de papegaai en de muilezel in een kleine loods achter het theater wonen, naast de wasplaats. In ruil voor al die gunsten trad Nonnita Serrallac tegen een schappelijke gage op en veranderde, als het zo uitkwam, van persoonlijkheid. In één jaar tijd was ze geweest: 'Mooie Tere, danseres en transformatieartieste', de beroemde 'Miss Waloby, bijzonder vanwege haar gedresseerde duiven en de papegaai Trinitat', de vermaarde 'Mademoiselle Antoinette, wonderbaarlijk vogelimitator'. Nu was ze 'De onverschrokken Frida, amazone van de zee' of 'Belle en de wilde zeehond'.

Elke avond (en vaker dan één middag) in de week in een reusachtig aquarium een zeehond opvrijen.

Ze had zin om thuis te komen. Ze gaf Tomàs een kusje op zijn wang en liep de straat op. Ze had zich er al bij neergelegd om met een nat hoofd naar huis te gaan. Dat vond ze het vervelendste van het zeehondnummer: 's nachts terug naar huis gaan met haren die niet helemaal droog waren. Midden in de winter was het beroerd. Daarom was ze altijd verkouden. En moe. En boos dat ze zo was, zette ze het de eerste de beste betaald die haar voor de voeten liep. Ze schikte de katoenen schouderdoek, trok haar hoofd-doek recht, deed de wollen sjaal voor haar gezicht en begon met levendige pas de Paralelo af te lopen in de richting van de douane. Ze vond het niet prettig om alleen naar huis terug te gaan, maar als er niets anders op zat, deed ze het.

Vanaf de eerste dag had ze categorisch geweigerd om, net als haar vriend, zomaar in het theater te wonen. Daarom had ze een woning gehuurd in haar oude buurt, die nu volop aan het veran-

deren was. De huur was een lachertje omdat het gebouw al leegstond en binnenkort tegen de vlakte ging. De hele zone werd afgebroken. De gemeente had besloten een nieuwe boulevard aan te leggen vanaf de haven tot aan de Eixample-wijk. De boulevard was zo nieuw dat hij nog niet eens een naam had. Hij werd aangeduid met de letter 'A'. Ze noemden hem voorlopig de Gran Via A. Een gemeentelijke commissie had voorgesteld hem uiteindelijk de Via Laietana te noemen, wat Nonnita volkomen koud liet.

Terwijl ze de tramrails volgde, liep ze om het Columbusmonument heen. Het was een problematische plek omdat de rails er een heel scherpe bocht maakten. De trams minderden vaart en toch knarsten de wielen. Om dat tegen te gaan smeerde de trammaatschappij de rails in met vet dat een uur in de wind stonk. Ze wachtte tot de tram eraan kwam en week pas op het laatste moment uit en bleef dan staan luisteren naar de verwensingen van de trambestuurders die haar uitscholden.

Ze liep stil verder, de zee almaar rechts van haar, gehaast, maar ze zorgde ervoor dat ze niet uitgleed: de bestrating zat onder het vochtige, verraderlijke mos. De klinkers leken wel groen omkaderd. Hoewel het niet de meest directe weg was, trok deze route haar bijzonder. Op die uren van de nacht, rustig en donker, proefde ze graag het zilte nat dat de wind aandroeg, keek ze graag naar de lantaarns op de kade met licht dat door de laaghangende mist leek weg te sterven, te vertroebelen, te vervagen.

Ze bereikte de kop van de toekomstige, nieuwe boulevard. Deze was als een bijlslag midden in de stad.

Het maanlicht brak door het pikkedonker heen. En zo kon ze de gebouwen bekijken die nog overeind stonden. Dat waren er niet veel. En 's nachts en bij dat licht leken de skeletten van de huizen theaterdecors. Het merendeel van de gebouwen in die buurt was al gesloopt en het panorama dat zich ontvouwde, omhooggaand vanaf de zeekant, was somber, pure vernietiging, alsof er een aardbeving was geweest. Of alsof Espartero terug was om Barcelona vanaf de berg Montjuïc te bombarderen: Nonnita Serrallac had de ondergang van haar circus overleefd door aan thuis te denken, aan de straten en steegjes van haar oude buurt. En het was erop uitgedraaid dat er niets meer over was: geen buurt, geen straat, geen huis, geen familie: haar vader was gestorven toen ze weg was en

haar jongere broer was spoorloos verdwenen. Nadat ze een aantal jaren haar gezicht niet had laten zien, moest hij wel gedacht hebben dat zijn zus nooit meer zou terugkomen. Waar eens een wijk was geweest, waren nu slechts geraamten, een opeenvolging van immense bouwterreinen en geëgaliseerde percelen, gescheiden door sleuven, bergen puin, funderingsputten zo diep als loopgraven of simpelweg houten omheiningen ... En bovendien die immense, zwarte gaten, waarvan werd gezegd dat er in de toekomst onder de grond treinen zouden rijden.

Op weg naar huis bleef Nonnita bij de dwergpalm staan. Deze stond midden op een schoon, geëffend, leeg en immens terrein. De dwergpalm was de laatste rest van een binnenplaats waar ook een citroenboom en drie pruimenbomen hadden gestaan. Dat wist ze omdat ze er als klein meisje had gewoond: op een lange, smalle benedenverdieping. Een gang met kamers aan één kant en aan het eind de binnenplaats met de palm, de wasplaats en het gemak.

Er komt een vrouw van achter de palmboom vandaan. Ze steekt net haar hand uit om een citroen te plukken van de onzichtbare citroenboom. Ze kent haar; het is haar moeder, die twintig jaar geleden is gestorven. Haar moeder neemt hapjes van de citroen, met schil en al, want ze zegt dat dat vanbinnen reinigt. En haar vader, nog niet eens tien maanden geleden gestorven, zit op zijn krukje met drie poten onder de palmboom bedachtzaam als altijd een sigaartje te roken. Nonnita vraagt hem met roken te stoppen, omdat zijn witte snor er geel van wordt. Maar de man antwoordt dat dat gele door de dood komt, niet door het roken. En dat ze hem zelfs dood niet met rust kunnen laten. En met de citroen in haar hand ziet de moeder bij haar dochter iets van wanhoop en vastbeslotenheid die ze niet kan verklaren. En ze houdt haar mond, want ze was al niet zo snugger toen ze nog leefde en hoeft het nu ze dood is zeker niet te zijn.

Op die benedenverdieping, die met de palmboom op de binnenplaats, heeft Nonnita heel wat jaren gewoond. En nu komen de doden er terug. Of misschien zijn ze wel nooit weggegaan. En ze bekijken haar nieuwsgierig, terwijl ze de straat afloopt, naar huis. Welopgevoed en vriendelijk glimlachen ze hun dodenlach. Als ze weggaat, ziet ze dat haar vader nog geconcentreerd bezig is om

met zijn pinknagel het tabaksdraadje los te peuteren dat tussen zijn tanden is blijven zitten. Vanuit haar ooghoeken gezien is het net of hij haar roept. Toen hij nog leefde, hebben ze nooit meer dan vijf minuten achtereen met elkaar gesproken en nu hij het hoekje is omgegaan, wil hij een praatje maken. Het loodje leggen moet wel heel saai zijn.

Ze sloot haar ogen. Ze wilde onder geen beding dat de doden uit de buurt haar gezelschap begonnen te zoeken. Zelfs haar ouders niet. Maar ze kon het niet voorkomen. Ze waren overal, alsof de werkzaamheden niet alleen grond en stenen hadden omgewoeld, maar ook graven, en hen zo hadden gedwongen om rond te dolen. Bovendien kon ze de oude doden nog wel herkennen, maar de nieuwe niet, omdat ze enkele jaren was weg geweest, zwerfend van hot naar her. En ze was bang dat ze degenen die pas waren gestorven niet zou herkennen en hen met de levenden zou verwarren en dat ze voor gek zou worden versleten.

Toen ze haar ogen weer opendeed, was ze de palmboom al gepasseerd. Als klein meisje klom ze erin om te spelen. Ze maakte een palmpasen en palmtakken. Misschien zou hij er morgen niet meer zijn. De zigeuners zouden hem meenemen. Ze waren heel professioneel, op en top doelmatig, in staat om alle puin van de straat te zeven om te kijken of ze er mogelijk een interessant restje in vonden.

En nu herhaalde Nonnita Serrallac de woorden ‘palmpasen’ en ‘palmtakken’, waar ze blij van werd, om het woord ‘puin’ kwijt te raken dat ze vervelend en duister vond. Maar het ging niet weg.

Alles om haar heen lag dan ook in puin. En ze fantaseerde dat de sociale positie van mensen zelfs aan de resten van hun huizen viel af te lezen. Er lagen bergen puin van oude stadspaleisjes, bakermat van oude geslachten. Deze paleisjes hadden voortreffelijke mannen en vrouwen geboren zien worden, zien opgroeien en sterven, mensen die er in Barcelona toe deden. De stenen van deze huizen leken eerherstel te eisen. Het waren goed gehakte, witte, adellijke stenen, die nauwelijks in hun lot berustten. Wie had na zoveel eeuwen kunnen zeggen ...

Maar het meeste puin bestond uit resten van volkswoningen. Dit metselwerk haalde je er zo uit, omdat de houwelen het bijna meteen verpulverden. En dat na telkens hetzelfde schouwspel.

Nonnita had het met eigen ogen gezien: er kwam een sloopploeg die ontdekte dat er nog een familie woonde in het gebouw dat gesloopt moest worden! De ploeg waarschuwde de mensen dat ze eruit moesten, dat het geen grap was. Maar ze weigerden uit eigenbelang, omdat ze nergens heen konden. De politie moest eraan te pas komen en zette hen er hardhandig uit. En uiteindelijk bleven die mensen staan en keken toe hoe de houwelen in actie kwamen en ze wisten niet wat te doen, met op een stapel aan de kant koffers, bundels, manden en zelfs matrassen.

Zo ging dat.

Alles moest tegen de vlakke omdat Barcelona, naar verluidt, het Parijs aan de Middellandse Zee moest worden.

Die desolaatheid leek haar een soort dodenfabriek. De eerste dag was ze bijna in een reusachtige bouwput gevallen. Ze gleed uit en had zich gelukkig aan een gestalde wagen kunnen vastgrijpen. Toen ze van de schrik was bekomen en om zich heen keek, zag ze zo veel gaten dat het leek of ze zich op een kerkhof bevond.

Het was laat en er was niemand op pad. En bij elke stap die het meisje zette, leken overal vonken van zieltjes te schitteren.

Ze stak de Plaça de l'Àngel over en liep de Carrer de la Tapineria in, die doodstil was, maar nog vol echo's van dagelijkse bedrijvigheid. Overdag was het een mierenhoop van drukte en winkeltjes. Binnenkort zou er niets van overblijven. De straat werd een beetje breder ter hoogte van een grafstenenwinkel. Ze keek in de etalage: de tweelingweesjes Tarrida waren er niet. Ze kwam hen de laatste tijd telkens tegen, terwijl ze haar hangerig leunend opwachtten, zo dood als een pier en vormelijk. Jarenlang had ze niet aan hen gedacht en ze had zelfs niet meer geweten hoe ze eruitzagen.

Haar huis stond er pal naast, in de Riera de Sant Joan. Ze bewoonde de bovenste flat en hield van het trappenhuis omdat dat midden op de binnenplaats een waterput had. Helemaal bovenin hing een katrol en jarenlang hadden de mensen via het trappengat water geput. Het huis stond op de nominatie om te worden afgebroken: over zes tot tien maanden. Misschien eerder omdat het werk aan de zogeheten Reforma veel sneller vorderde dan voorzien.

De wind bewoog het povere vlammetje van een van de straat-

lantaarns. Vlak bij haar portiek kwam ze de nachtwacht tegen. In zijn uniform en met die enorme, ouderwetse bakkebaarden leek hij een generaal en als hij Nonnita ontmoette, haastte hij zich altijd om haar te vergezellen. Dat hele stuk lopen was 's nachts geen pretje, zelfs niet voor een vrouw uit één stuk als Nonnita. De buurt met zijn gaten en ruïnes telde eenzame, behoorlijk onherbergzame stukken, die verlaten en gevaarlijk waren als het donker werd. Uitzichtloos arme mensen die uit de gesloopte woningen waren gezet, hele families, overleefden onder smerige omstandigheden in geïmproviseerde krotten tussen het puin. De nachtwaker liep met haar mee tot het portiek, maakte de deur voor haar open en ze babbelden een beetje. En als hij er een had, bood hij haar een brandende lucifer aan, zo'n lange van was, zodat ze zonder te struikelen de trap kon oplopen. Hij zou zijn baan kwijtraken. Als er geen straat is, is er ook geen nachtwaker nodig die de boel bewaakt of een sleutelbos die alle deuren van de buurtbewoners kan openen.

Ze liep de trap op. In het gebouw woonde niemand meer. De afgelopen maanden waren de twee laatste families vertrokken. Het huis was in zo'n slechte staat dat een mogelijke instorting meer onrust had veroorzaakt dan het dreigement van het gemeentebestuur. Tegen de tijd dat de houwelen van de Reforma het huis zouden bereiken, zou het waarschijnlijk zelf al van ellende zijn ingestort. Nonnita was de laatste bewoonster.

Ze had het naar haar zin in die flat. De voornaamste, tamelijk grote kamer was een nogal rommelig soort werkplaats met een gietijzeren kachel die verwarmde en tegelijk als fornuis dienstdeed. In dezelfde straat waren er nog een paar van die flats, waar kunstenaars en schilders woonden. Deze ateliers keken uit op de klokkentorens en de koepel van de kathedraal en waren omringd door dakterrassen met duivenhokken. Ze had er ook een kamer voor Tomàs Capdebrau, met een beschadigd nachtkastje dat uit een van de lege woningen afkomstig was, een kamerpo en een strozak die was gestopt met vulsel dat op zich al háár levensverhaal vertelde: maïskolven, stro, wol, manen en veren. Het probleem was dat haar vriend er niet vaak de nacht doorbracht, omdat hij bang was dat het gebouw uit zichzelf zou instorten en hem in zijn slaap zou bedelven. Als hij niet bij haar thuis wilde slapen of in het

theater bij de dieren ging Tomàs naar de gemeentelijke nachtopvang voor mannen in de Carrer del Cid.

Nonnita Serrallac echter was maar voor weinig dingen bang. Eenmaal in haar flat bedacht ze opnieuw dat de buurt één reusachtig kerkhof was. Buiten was de stilte compleet.

Ze ging op bed liggen, blies de vlam van haar petroleumlamp uit en stopte zichzelf goed in.

Ze was zo moe dat ze dacht dat ze nooit meer helemaal op krachten zou kunnen komen.